

raisio

Toimintaohjelma neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle

1	JOHDANTO	2
2	TOIMINNAN TOTEUTUKSEN PERIAATTEET	2
3	TERVEYSNEUVONNAN VASTUUHENKILÖT JA TEHTÄVÄT	3
4	EHKÄISY- JA PERHESUUNNITTELUNEUVOLA SEKÄ SEKSUAALITERVEYSNEUVONTA.....	3
4.1	Palveluiden järjestäminen ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolassa	3
5	ÄITIYSNEUVOLA	4
5.1	Palveluiden järjestäminen äitiysneuvolassa	4
6	LASTENNEUVOLA.....	5
6.1	Palveluiden järjestäminen lastenneuvolassa	6
6.2	Varhaiskasvatuksen kanssa tehtävä yhteistyö	7
7	KOULUTERVEYDENHUOLTO.....	8
7.1	Palveluiden järjestäminen kouluterveydenhuollossa:	9
8	OPISKELUTERVEYDENHUOLTO	10
8.1	Palveluiden järjestäminen opiskeluterveydenhuollossa.....	10
9	SUUN TERVEYDENHUOLTO	12
9.1	Palveluiden järjestäminen suun terveydenhuollossa	12
10	MONIALAINEN YHTEISTYÖ.....	12
10.1	Yhteistyö perhepalveluiden toimijoiden kanssa.....	12
11	KEHITTÄMISTAVOITTEET VALTUUSTOKAUDELLE	14
11.1	Terveysneuvonnan yleiset tavoitteet	14
11.2	Kehittämistavoitteet neuvolatoiminnassa	15
11.3	Kehittämistavoitteet koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa	17
11.4	Kehittämistavoitteet monialaisessa yhteistyössä.....	17
12	Liitteet.....	18

1 JOHDANTO

Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä lasten ja nuorten ehkäisevää suun terveydenhuoltoa koskevan valtioneuvoston asetuksen 338/2011 tarkoituksena on varmistaa, että lasta odottavien naisten ja perheiden, alle kouluikäisten lasten, oppilaiden ja heidän perheidensä sekä opiskelijoiden terveysneuvonta ja terveystarkastukset kunnallisessa terveydenhuollossa ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä sekä yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia.

Asetusta sovelletaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 15, 16, ja 17 §:ssä tarkoitettuihin neuvolapalveluihin, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluihin sekä lasten ja nuorten ehkäisevään suun terveydenhuoltoon. Tavoitteena on, että toimintaohjelma on osa kunnan laajempaa toiminta- ja taloussuunnitelmaa, joka laaditaan valtuustokausittain. Tällä toimintaohjelmalla luodaan runko eritasoisiiin tarpeisiin vastaaviin, laadukkaisiin ja yhdenmukaisiin palveluihin.

Raision ja Ruskon yhteistoiminta-alueella asuu noin 30 000 henkilöä (Raisio 24 200/ Rusko 6300). Terveysneuvonta ja terveystarkastukset järjestetään Raision ja Ruskon alueella siten, että alle kouluikäisen lapsen, oppilaan, opiskelijan ja perheen erityisen tuen tarpeet tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä. Raision ja Ruskon yhteistoiminta-alueen väestölle tarjotaan eri väestöryhmien tarpeiden mukaiset palvelut yhteistoimintasopimuksen mukaisesti.

Raision ja Ruskon yhteistoiminta-alueen toimintaohjelman sisältö perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön, asetuksiin, oppaisiin sekä suosituksiin niin neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa kuin lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollossa. Tässä Raision ja Ruskon yhteistoiminta-alueen toimintaohjelmassa kuvataan Raision ja Ruskon yhteistoiminta-alueen terveysneuvonnan keskeinen sisältö ja periaatteet, erilaiset menetelmät ja käytännöt kuten terveystarkastukset sekä moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvät palvelut nivelvaiheita unohtamatta.

Toimintaohjelman kokoamisesta on vastannut terveysneuvonnan johto. Ohjelma on laadittu yhteistyössä Raision kaupungin perhepalveluiden tulosalueen ja sivistyskeskuksen kanssa. Toimintaohjelman laadinnassa on hyödynnetty yhteistoiminta-alueen aiempia toimintamalleja sekä myös Raision kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointiohjelman linjauksia ja periaatteita. Toimintaohjelma julkaistaan Raision kaupungin ja Ruskon kunnan internetsivuilla.

2 TOIMINNAN TOTEUTUKSEN PERIAATTEET

Asetuksen mukaisten palveluiden järjestäminen vaatii riittävää henkilöstöresursointia toteuttamaan laadukasta asiakastyötä. Tämän päivän neuvola- ja koulu- sekä opiskeluterveydenhuollon toiminta edellyttää toimintaa tekeviltä laaja-alaista osaamista ja paneutumista kuhunkin osaamisalueeseen. Alati kehittyvässä ja muuttuvassa yhteiskunnassa tulee kyetä vastaamaan asiakkaiden muutuviin palvelutarpeisiin. Resurssit ja palvelut tulee osata kohdentaa oikealla tavalla. Tällä hetkellä on nähtävissä tietynlainen kahtiajakautuminen palveluiden tarpeessa; enemmän tukea tarvitsevat, tarvitsevat yhä enemmän ja laaja-alaisempaa sekä moniammatillista tukea. Raisio-Ruskon alueen terveysneuvontaa toteuttaa 21 terveydenhoitajaa.

Terveydenhoitajien resurssi jakaantuvat seuraavasti: äitiysneuvolassa 5 hoitajaa, lastenneuvolassa 8 eri hoitajaa, kouluterveydenhuollossa 8, opiskeluterveydenhuollossa 2,5 hoitajaa, perhesuunnittelussa 3 eri hoitajaa. Lääkäriyöpanos on äitiysneuvolaan 0,45 lääkäriä, perhesuunnitteluun 0,1 lääkäriä, lastenneuvolaan 0,9 lääkäriä ja koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon 2 lääkäriä. Kehittämistavoitteena on, että työtä ja osaamista keskitetään yhä enemmän valtakunnallisten linjojen mukaisesti sekä tämän hetken tutkimustietoon perustuen. Maahanmuuttajien äitiys- ja lastenneuvolatyöhön on Raision kaupungissa resursoitu omat terveydenhoitajat.

Terveysneuvonnassa sekä neuvolan että koulun toiminnan osalta terveydenhoitajan lähin työpari on lääkäri. Yhteistyön pohjan luo työn kehittäminen yhdessä, yhteiset palaverit ja koulutukset. Terveydenhoitajien ja lääkäreiden työn keskittäminen luovat hyvän pohjan osaamisen kertymiselle ja näin laadukkaasti toteutumiselle. Terveysneuvonnassa toimintaa kehitetään tiimityössä, joita ovat äitiysneuvola ja perhesuunnittelu-, lastenneuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto. Tiimit kokoontuvat säännöllisesti tavoitteena kunkin osa-alueen kehittäminen parhaan tämän hetken tiedon mukaisesti ja yhteisten toimintakäytänteiden varmentaminen.

3 TERVEYSNEUVONNAN VASTUUHENKILÖT JA TEHTÄVÄT

Terveysneuvonnan yksikön johtajana toimii avosairaanhoidon ylihoitaja. Hänen alaisuudessaan toimii osastonhoitaja vastaten terveysneuvonnan käytännön toiminnan johtamisesta. Terveyskeskuslääkärit ovat Raisiossa avosairaanhoidon ylilääkärin alaisia. Ruskolla terveyskeskuslääkärit ovat ylilääkärin alaisia. Terveysneuvonta on osa terveyspalveluiden palvelualueetta. Terveyspalvelujen toiminnasta vastaa johtava ylilääkäri sosiaali- ja terveysjohtajan alaisuudessa.

Avosairaanhoidon ylihoitaja vastaa tulosyksikön toiminnasta ja kehittämisestä. Hän laatii taloussuunnitelman ja seuraa sen toteutumista yhdessä johtavan ylilääkärin ja osastonhoitajan kanssa. Terveysneuvonnan talousarvio on osa vastaanotto toiminnan palvelua, josta vastaa johtava ylilääkäri. Johtava ylilääkäri ja ylihoitaja valmistelevat ja vastaavat siitä, että toimintaa koskevat asiat käsitellään lautakunnassa. Vuosittaisten seurantaraporttien laadinnasta ylihoitaja vastaa yhdessä osastonhoitajan kanssa. Tilastoinnin kehittäminen tapahtuu yhteistyössä IT-tukihenkilöiden kanssa.

4 EHKÄISY- JA PERHESUUNNITTELUNEUVOLA SEKÄ SEKSUAALITERVEYSNEUVONTA

Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolan toiminnan tavoitteena on seksuaalisen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen sukupuolesta riippumatta. Tavoitteena on myös edistää kansanterveyttä ja ehkäistä sukupuolitauteja sekä ei-toivottuja raskauksia.

Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolan neuvolan tehtävät:

- Raskauden ehkäisyn aloittaminen, seuranta ja vaihtaminen
- Sukupuolitautein ehkäisy ja niiden testaaminen
- Seksuaalineuvonta
- Neuvonta ja jatkohoitoon ohjaaminen raskauden keskeytykseen liittyvissä asioissa ja terveysneuvonta jo raskautta suunniteltaessa
- Lapsettomuustutkimuksiin ohjaaminen

Seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvää lainsäädäntöä on Suomessa useita. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut lisäksi Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen ensimmäisen toimintaohjelman vuosille 2007–2011. Ohjelma on päivitetty 2014. Seksuaali- ja lisääntymisterveys on olennainen osa ihmisen terveyttä ja hyvinvointia ja siten merkittävä osa kansanterveyttä.

Lisääntymisterveyteen kuuluu Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan mahdollisuus vastuulliseen, tyydyttävään ja turvalliseen seksielämään, mahdollisuus ja vapaus lisääntyä ja päättää siitä milloin ja kuinka usein se tapahtuu, oikeus sopiviin ja hyväksyttäviin itse valittuihin ehkäisyvälineisiin sekä pääsy palveluihin, jotka mahdollistavat turvallisen raskauden ja synnytyksen sekä tarjoavat parhaan mahdollisuuden saada terve vastasyntynyt. Seksuaaliterveyden WHO määrittelee seksuaalisuuteen liittyväksi fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi. Se sisältää positiivisen ja kunnioittavan lähestymistavan seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin samoin kuin mahdollisuuden tyydyttäviin ja turvallisiin seksikokemuksiin vapaana painostuksesta, syrjinnästä ja väkivallasta. Seksuaalisuus on WHO:n (2010) mukaan osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, intiimisuhteet ja lisääntymisen.

4.1 PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN EHKÄISY-JA PERHESUUNNITTELUNEUVOLASSA

Raisiossa ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvola palvelee alle 25-vuotiaita ja alle kaksi vuotta aiemmin synnyttäneitä kuntalaisia sekä Raisiossa sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoita. Palvelut on tarkoitettu niin naisille kuin miehille. Muiden kuin näiden ryhmien seksuaaliterveyteen liittyvät asiat hoidetaan terveyskeskuslääkärin vastaanotolla. Ruskolla ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvola palvelee kaikkia kunnan asukkaita. Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolassa tarjotaan myös seksuaalineuvojan palveluita. Lisäksi terveydenhoitajat toteuttavat koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa seksuaalikasvatusta.

Raision ja Ruskon ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolat palvelut sisältävät ehkäisyn suunnittelun ja aloituksen sekä sen seurannan. Lisäksi palvelut tarjoavat perhesuunnittelun tukea ja seksuaalivaultta. Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvola tekee yhteistyötä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä terveystarkastuksen kanssa niin, että palvelut täydentävät toisiaan.

Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolan prosessikaavio: Liite 1

Toimintaohje terveystarkastukset ehkäisy- ja perheneuvola: Liite 2

5 ÄITIYSNEUVOLA

Äitiysneuvolatoiminnan tavoitteena on turvata raskaana olevan naisen ja sikiön terveys ja hyvinvointi ja edistää tulevien vanhempien ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia sekä tulevan lapsen kehitysympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Tavoitteena on myös edistää kansanterveyttä ja ehkäistä raskaudenaikaisia häiriöitä. Äitiysneuvolassa tunnistetaan mahdollisimman varhain raskaudenaikaiset ongelmat ja häiriöt ja järjestetään viiveettä tarvittava hoito, apu ja tuki. Äitiysneuvolat osallistuvat terveyserojen kaventamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen mm. varhaisen kohdennetun tuen avulla.

Äitiysneuvola toimintaa ohjaavat useat lait, asetukset ja suositukset. Näistä toiminnan kannalta keskeisimpiä ovat Terveystarkastuslain (1326/2010) lisäksi Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) ovat sekä käytännön toimintaa ohjaavana Äitiysneuvolaopas, Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan (THL 2013).

Äitiysneuvolaoppaan suositusten mukaisesti terveydenhoitajalla saa olla enintään 76 synnyttävää asiakasta vuodessa. Yhdellä lääkärillä äitejä saa olla vastuullaan enintään 800. Raision ja Ruskon yhteistoiminta-alueella syntyy vuosittain keskimäärin 250–300 lasta hieman vuosista riippuen. Äitiysneuvola terveydenhoitaja hoitaa keskimäärin 40–60 raskautta vuodessa. Äitiysneuvolassa työskentelee viisi terveydenhoitajaa. Osa äitiysneuvolan terveydenhoitajista työskentelee myös perhesuunnitteluneuvolassa tai/ ja muissa tehtävissä.

5.1 PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN ÄITIYSNEUVOLASSA

Terveystarkastukset

Ensisynnyttäjät käyvät neuvolassa terveydenhoitajan vastaanotolla keskimäärin 12 kertaa, uudelleensynnyttäjät 10 kertaa. Tarpeen mukaan käyntejä voi olla enemmän, jos äidin fyysinen, psyykinen tai sosiaalinen vointi niin vaatii. Lisäksi äiti tapaa terveydenhoitajan lääkäri-neuvoloissa raskauden aikana 2 kertaa ja synnytyksen jälkitarkastuksessa kerran. Vuoden 2020 alusta alkaen terveydenhoitaja tekee jälkitarkastuksen säännöllisen synnytyksen jälkeen ja lääkäri epäsäännöllisen jälkeen. Vastaanottoaikojen pituus on keskimäärin 60 minuuttia. Ensikäynnille ja laajaan terveystarkastukseen varataan kuitenkin 90 minuutin vastaanottoaika. Isä/ toinen huoltajaneuvolakäynti on kerran raskauden aikana ja se on suunnattu ensisijaisesti ensi kertaa vanhemmaksi tulevalle, toki myös uudelleen isäksi/ huoltajaksi tulevat ovat tervetulleita isäkäynnille. Koko perhe on tervetullut äitiysneuvolan vastaanotoille. Vastaanotot on suunniteltu niin, että käynnit tukevat molempien vanhempien ja koko perheen tarpeita. Äitiysneuvolan palveluihin kuuluu myös perhevalmennus. Raskaana olevan terveystarkastukseen sisältyy myös suun terveyden huolto. Raskaana oleva ohjataan suun terveyden tarkastukseen.

Raskauden seuranta											
raskausviikot	8-10	13-14	17-18	22-24	26-28	30-32	34-35	36-37	37-41	synnytyksen jälkeen	jälkitarkastus
Terveydenhoitaja + lääkäri	th	th	th+l	th	th	th	th	th+l	th	th kotikäynti	th/th+l
ensisynnyttäjät + uudelleensynnyttäjät	e+u	e+u	e+u	e+u	e	e+u	e+u	e+u	e+u	e+u	e+u
									1-2 käyntiä/vk		

Toiminta tarkastuksista poisjääneiden osalta

Perhettä kannustetaan neuvolapalveluiden käyttämiseen luomalla avoin keskusteluyhteys, joka auttaa molempipuolisen luottamuksen syntymiseen. Tavoitteena on luoda turvallinen ilmapiiri, jotta perhe tarvitessaan pystyy ottamaan yhteyttä neuvolaan. Perheen kanssa keskustellaan aina neuvolakäyntien

sisällöstä sekä merkityksestä perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Neuvola tarjoaa ja järjestää tukea myös mahdollisten haasteiden kohdatessa perhettä.

Raskauden seurantojen poisjäänti selvitetään ensisijaisesti puhelimitse. Mikäli asiakasta ei tavoiteta puhelimitse, hänelle lähetetään kirjallinen yhteydenottopyyntö. Tarvittaessa tehdään kotikäynti yhdessä esim. neuvolan terveydenhoitajan, neuvolan lääkärin, perhetyöntekijän tai sosiaalityöntekijän kanssa. Tilannetta voidaan selvittää myös moniammatillisena yhteistyönä. Perhe voidaan ohjata esimerkiksi perheneuvolaan, psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle, sosiaalitoimeen, äitiyspoliklinikalle tai päihdepoliklinikalle. Tavoitteena on, että etenkin nivelvaiheissa terveydenhoitaja on raskaana olevalle aktiivinen kanssakulkija ja osallistuu tarpeen mukaan palavereihin. Tapaamiset voidaan järjestää myös neuvolassa. Sosiaalitoimen kanssa on sovittu, että neuvolan tekemien ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten ensimmäinen tapaaminen toteutetaan neuvolassa. Tavoitteena on hyvän monialaisen yhteistyön parantaminen ja tapaamisen mukavuus myös perheelle. Yhteistapaamiset auttavat raskaana olevan ja koko perheen kokonaisvaltaista tukemista jo tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa ja poistaa samalla muiden toimijoiden kanssa mahdolliset päällekkäiset toimet.

Äitiysneuvolan prosessikaavio: Liite 3

Toimintaohje terveystarkastukset raskauden seuranta: Liite 4

Perhevalmennus

Perhevalmennus on kohdennettu ensisynnyttäjille tai ensimmäistä kertaa vanhemmaksi tuleville. Perhevalmennus koostuu neljästä tapaamiskerrasta. Äitiysneuvolan terveydenhoitaja pitää valmennuksista kolme ja lastenneuvolan terveydenhoitaja pitää yhden valmennuskerran. Lisäksi suun terveyden työntekijä osallistuu yhteen valmennus kertaan. Maahanmuuttajaperheelle pyritään tarjoamaan perhevalmennuksen vaihtoehdoksi käynti hammashoitajan vastaanotolla siten, että käytettävissä on soveltuvat tulkkipalvelut.

6 LASTENNEUVOLA

Lastenneuvolatyön lähtökohtana on lapsen ja lapsiperheen yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja voimavarojen tukeminen. Lastenneuvolassa työtä ohjaa valtioneuvoston asetus 338/2011 neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Lastenneuvola työn käytännön sisältöä ohjaavat Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille (STM 2004:14) ja Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Menetelmäkäsikirjan (THL, opas 2011).

Lastenneuvolassa järjestetään asetuksen mukaiset palvelut lapsiperheille. Lastenneuvolakäyntien tarkoituksena on tukea lapsen tervettä kasvua ja kehitystä sekä tukea huoltajia vanhemmuudessa. Neuvolan tehtävänä on myös sairauksien ennaltaehkäisy ja/ tai niiden varhainen toteaminen sekä perheiden hyvinvoinnin edistäminen. Perheen yksilöllinen tarve otetaan aina huomioon joka vastaanotolla. Neuvolan tuki suunnataan koko perheelle ja terveydenhoitaja on tässä työssä keskeisin toimija. Neuvolan palvelumuotoja ovat yksilölliset terveystarkastukset ja kotikäynnit. Lisäksi lastenneuvola tarjoaa yhdessä äitiysneuvolan kanssa laajennettua perhevalmennusta ensisynnyttäjille, uusille kuntaan muuttaneille sekä muille synnyttäjille yksilöllisen tarpeen mukaan.

Lastenneuvolan terveydenhoitajan tehtäväkenttä on laaja ja vaativa. Lastenneuvolassa kohteena on koko perhe. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ja perhekäsitysten laajentuminen ovat tuoneet myös terveydenhoitajan työtehtäviin uusia osaamisvaateita. Neuvolatyön resursointia on perinteisesti ohjannut THL:n laatima suositus siitä miten monta lasta terveydenhoitajan piiriin kuuluu. Tänä päivänä ei enää voida lähteä työmäärän arvioinnissa pelkästään lasten määrästä, sillä työn sisältö sekä lasten ja perheiden tuen tarpeet ovat muuttuneet mitoitusten laatimisajasta merkittävästi.

Raisiossa on 0-6 vuotiaita lapsia 1619, Ruskolla 564 (syksy 2019). Lastenneuvolatyötä tekee kahdeksan terveydenhoitajaa yhteistoiminta-alueella. Suositusten mukaan lastenneuvolan kokopäiväisen terveydenhoitajan vastuulla tulisi olla enintään 340 lasta, kun vuosiloman aikana ei ole sijaista. Terveydenhoitajan vastuulla voi olla 400 lasta, mikäli vuosiloman ajaksi on sijainen. Lisäksi tulee huomioida, jos terveydenhoitaja työskentelee useammalla kuin kahdella sektorilla tai alueella on paljon maahanmuuttajia tai muita erityistä tukea tarvitsevia perheitä, niin sen tulee vaikuttaa lapsimäärää vähentävästi. On

huomioitavaa, että suositukset ovat 15 vuotta vanhat (THL opas 2004; suositukset henkilöstömitoituksista) ja suositusten laatimisen jälkeen neuvolatyöhön on tullut mm. asetuksen vaatimat laajat terveystarkastukset. Myös esimerkiksi moniammatillinen yhteistyö ja verkostot ovat vahva osa neuvolaterveydenhoitajan työnkuvaa perheiden tukemisessa tänä päivänä. Yhteiskunnassa näkyvän kahtiajakautumisen myötä on havaittavissa osalla perheistä entistä suurempaa ongelmien kasautumista.

Lapsi käy keskimäärin 16 kertaa lastenneuvolassa. Näistä kerroista laajoja terveystarkastuksia on kolme. Lääkäri tarkastaa lapsen lastenneuvola-aikana tavallisesti 3 kertaa.

6.1 PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN LASTENNEUVOLASSA

Terveystarkastukset

Lastenneuvoloissa seurataan lapsen kasvua ja kokonaiskehitystä määräraikaistarkastuksin sekä tarvittaessa ohjataan jatkotutkimuksiin ja hoitoon. Neuvolan palvelumuodot ovat yksilölliset terveystarkastukset, kotikäynnit, avoneuvolatoiminta sekä perhevalmennus.

Neuvolakäyntien tarkoituksena on tukea lapsen tervettä kasvua ja kehitystä sekä perhettä vanhemmuudessa. Neuvolan tehtävänä on myös sairauksien ennaltaehkäisy ja varhainen toteaminen sekä perheiden hyvinvoinnin edistäminen. Työn lähtökohtana on lapsen ja lapsiperheen yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja voimavarojen tukeminen. Neuvolan tuki suunnataan aina koko perheelle. Lisäksi neuvolaterveydenhoitaja osallistuu tarpeen mukaan moniammatillisiin verkostoihin. Kotikäyntejä voidaan tehdä missä tahansa vaiheessa lapsen kehitystä perheen tarpeen mukaan. Tarvittaessa kotikäynti voidaan tehdä moniammatillisesti esimerkiksi palveluohjaajan tai perhetyöntekijän kanssa.

Lapsi käy neuvolassa terveystarkastuksissa ensimmäisenä ikävuonna tavallisesti kymmenen kertaa: 2 vk, 4 - 6vk, 2 kk, 3 kk, 4 kk, 5 kk, 6 kk, 8 kk, ja 1 v. Lapsen ensimmäisenä ikävuonna 5 kk neuvolaa tarjotaan isä/ toisen huoltajan ja lapsen kahden kesken toteutuvaksi käynniksi ja 6 kk neuvolaa tarjotaan äidin ja lapsen kahdenkeskisesti toteutuvaksi kerraksi. Näin terveydenhoitaja pääsee tapaamaan lasta vuoroin molempien huoltajien kanssa, keskustelemaan heille tärkeistä asioista, tukemaan kumpaakin vanhempaa juuri hänen tuentarpeissaan ja vanhemmuudessaan. Perhe tekee kuitenkin aina itse valinnan käynteihin osallistumisesta. Ensimmäisen ikävuoden jälkeen terveystarkastuksia on 1½ - vuotiaan neuvola ja sen jälkeen ikäkausitarkastukset tasavuositain. Terveydenhoitaja lähettää tarvittaessa lapsen myös suun terveydenhuoltoon.

Laajoissa terveystarkastuksissa terveydenhoitaja ja lääkäri sekä tarvittaessa muut lapsiperheen kanssa työskentelevät ammattihenkilöt yhdessä arvioivat lapsen terveydentilan lisäksi myös koko perheen hyvinvointia. Laajat terveystarkastukset tehdään lapsen ollessa 4 kk, 1,5 v ja 4 v ikäinen. Laajoihin terveystarkastuksiin kutsutaan aina lapsen molemmat vanhemmat.

Toiminta tarkastuksista poisjääneiden osalta:

Neuvolan kutsumisjärjestelyt toteutetaan niin, että ensimmäisen lastenneuvola-ajan perheelle varaa äitiysneuvolan terveydenhoitaja. Ensimmäisen ikävuoden tarkastuksiin varataan aika edellisellä neuvolakäynnillä. Yli 1-vuotiaiden neuvola-ajan varaavat vanhemmat puhelimitse tai sähköisen ajanvarauksen kautta. Laajoihin terveystarkastuksiin annetaan kutsu käynnillä ennen ensimmäistä laajaa 4kk terveystarkastusta. Laajojen terveystarkastusten yhteydessä huoltajia ohjataan tulostamaan neuvolan verkkosivuilta voimavaralomakkeet sekä Audit ja täyttämään ne käyntiä edeltävästi kotona. Mikäli perheellä ei ole tulostusmahdollisuutta, postitetaan lomakkeet heille kotiin.

Neuvolatarkastuksiin osallistuminen on vapaaehtoista. Kuitenkin asetus 2011/338 velvoittaa aina selvittämään tarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen. Koska lapsen ensimmäisenä ikävuotena on useita terveystarkastuksia ja aika seuraavan käyntiin annetaan aina edellisellä neuvolakäynnillä, niin poisjäännit on helppoa havaita. 1½-vuotiaille annetaan kutsu laajennettuun terveystarkastukseen. 2-6 -vuotiaille lapsille vanhemmat varaavat itse ajan. Terveydenhoitaja tarkastaa kahdesti vuodessa lastenneuvola-asiakkaiden paperit, toukokuussa ja marraskuussa. Mikäli lapsi ei ole käynyt tarkastuksessa, terveydenhoitaja lähettää perheelle kirjeen, jossa huoltajaa pyydetään varaamaan aika neuvolaan. Mikäli neuvola-aikaa ei tämänkään jälkeen varata, terveydenhoitaja tavoittelee vanhempia puhelimitse neuvolatarkastuksesta poisjäämisen syy selvittämiseksi ja tuen tarpeen kartoittamiseksi. Mikäli terveydenhoitajalla on tuentarpeen selvittelyn

yhteydessä syytä huolestua lapsen kasvusta tai kehityksestä, terveydenhoitaja on veloitettu tekemään lastensuojeluilmoituksen.

Terveydenhoitaja kirjoittaa päivähoidossa olevista lapsista päivähoitoon neuvolatodistuksen. Tämän avulla päivähoito pysyy ajan tasalla niistä lapsista, jotka ovat käyneet neuvolassa ja muistuttavat vanhempia varaamaan lapselle neuvola-aikaa, kun huomaavat todistuksen puuttuvan.

Eriyisen tuen tarpeessa olevan lapsen/perheen kohdalla terveydenhoitaja soittaa vanhemmille seuraavasta neuvola-ajasta.

Eriyisen tuen tarpeessa olevien perheiden tunnistaminen:

Lastenneuvolassa käyvät perheet ovat erilaisessa elämäntilanteessa. Osa perheistä tarvitsee erityistukea, kun taas osalle perheistä riittävät neuvolan tarjoamat peruspalvelut.

Eriyistä tukea tarvitsevia perheitä tunnistetaan neuvolassa mm. erilaisten mittareiden ja haastatteluiden avulla sekä keskustelemalla (mm. EPDS, Audit, väkivallan suodatin- ja kartoituslomake, Vauva- ja pikkulapsiperheen voimavarakysely sekä tarvittaessa esim. neuvokas perhe-kysely). Suuri osa terveydenhoitajista on myös käynyt Lapset puheeksi – koulutuksen ja tätä voidaan käyttää keskustelun tueksi. Kaikki terveydenhoitajat käyvät Lapset puheeksi-koulutuksen. Tarvittaessa lapsi/vanhempi/perhe ohjataan muidenkin palveluiden piiriin, joita ovat muun muassa kehitysneuvola, perheneuvola, päihde- ja mielenterveysyksikkö, perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu ja lastensuojelu.

Lastenneuvolan prosessikaavio: Liite 5

Toimintaohje terveystarkastukset lastenneuvola: Liite 6

Lasten, nuorten ja perheiden eri palveluprosessien vastuut ja toiminnot

Lapsen, nuoren kasvun ja kehityksen tukemiseksi on tarvittaessa tehtävä hyvinvointi- ja terveystuennitelma. Suunnitelman laatimiseen osallistuu (aina asianomaisen suostumuksella) myös muita saman perheen kanssa työskenteleviä ammattihenkilöitä. Suunnitelma sisältää tuen määrän, tavoitteet ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi sekä suunnitelman seurannan ja arvioinnin.

Varhaiskasvatuksessa oleville lapsille tehdään varhaiskasvatussuunnitelma. Esiopetuksessa oleville laaditaan esiopetuksen oppimissuunnitelma. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on käytössä kolmiportainen tuen malli: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.

Jos lapsi tarvitsee lääkinällistä kuntoutusta, neuvolalääkäri laatii hänelle kuntoutussuunnitelman. Kuntoutussuunnitelmaa varten kerätään tarvittavat tiedot päivähoidosta ja tarvittaessa myös eri terapeuttien arviot terapian tarpeesta. Jos lapsi on aikaisemmin saanut terapiaa, sitä toteuttanut taho toimittaa palautteen ennen arviointia ja kuntoutussuunnitelman laatimista. Kehitysneuvolan lääkäri tekee kuntoutussuunnitelman niille alle kouluikäisille lapsille, jotka ovat kehitysneuvolassa asiakkaina.

Perhepalvelut ja lastensuojelu vastaavat omista palveluprosesseistaan ja siellä laaditaan omat suunnitelmat.

6.2 VARHAISKASVATUKSEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ

Päivähoito:

Jokaisella lastenneuvolan terveydenhoitajalla on oma nimetty päiväkotitoiminta, jossa terveydenhoitaja käy sovitun käytännön mukaan (1kerta/kk tai 1kerta/ puolivuositin). Lisäksi päiväkotitoiminta ja terveydenhoitaja ovat yhteydessä puhelimitse tai/ ja sähköpostilla. Raisiossa jokaisesta lapsen neuvolakäynnistä menee tieto päivähoitoon vanhempien mukana. 4-vuotistarkastukseen päiväkotitoiminta tekee arvion lapsen kehityksestä ja sosiaalisesta käytöksestä. Vanhemmat tuovat arvion mukanaan neuvolaan. ICF-hankkeen myötä varhaiskasvatuksesta toimitetaan vanhempien mukana ICF-toimintakykyprofiili neuvolaan tarvittaessa myös 3- ja 5-vuotiaiden kohdalla. Esikouluikäiset käyvät 6v terveystarkastuksessa kouluterveydenhoitajalla ja heidän asioissaan kouluterveydenhoitaja tekee yhteistyötä esiopetuksen kanssa.

Ruskolla varhaiskasvatus täyttää kehitysarviolomakkeen tasavuositin kaikista 1-6 vuotiaista. Vanhemmat allekirjoittavat lomakkeen varhaiskasvatuksessa ja lomake tulee neuvolaan sisäisellä postilla ennen ikäkausitarkastusta. Neuvolapalaute kulkee samaan tapaan vanhempien luvalla sisäisessä postissa takaisin varhaiskasvatukseen.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on tiivistä ja perustuu yhteisesti sovittuihin menettelytapoihin. Vanhempien luvalla lapsen asioista voidaan käydä keskustelua puhelimitse. Varhaiskasvatus ja terveydenhoitajat tapaavat Raisiossa puolivuositain yhteistyöpalaverissa. Ruskolla päiväkodeilla kokoontuvat säännöllisesti lapsityöryhmät, joihin neuvolan terveydenhoitaja osallistuu. Varhaiskasvatuksen tekemät arviot lapsen kehityksestä samoin kuin neuvolapalautteet toimivat yhteisinä työkaluina neuvolan ja päiväkodin välisessä yhteistyössä lapsen ja perheen parhaaksi.

Esikoulujen oppilashuolto:

Esikoulut ovat osittain päiväkotien yhteydessä, jolloin oppilashuolto toimii samoin kuin päiväkodin muiden lasten osalla. Koulujen yhteydessä olevissa esikouluissa oppilashuolto toimii koulujen oppilashuollon tavoin.

Esikoulujen lapset (6-vuotiaat) kuuluvat terveystarkastuksessa kouluterveydenhuoltoon. Kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri tekevät kuusivuotiaiden terveystarkastukset kouluilla. Ajatuksena on madaltaa tulevaa nivelvaihetta ja vahvistaa esikoululaisen identiteettiä tulevana koululaisena.

Ruskolla kuusivuotiaat käyvät neuvolassa neuvolan terveydenhoitaja osallistuu myös esikoululaisten yhteisöllisiin oppilashuoltoryhmiin.

7 KOULUTERVEYDENHUOLTO

Kouluterveydenhuolto on tarkoitettu peruskoululaisille ja heidän perheilleen. Se on lakisääteistä ja maksutonta perusterveydenhuollon ehkäisevää palvelua, jota on saatavilla pääsääntöisesti koulupäivien aikana koululta tai sen välittömästä läheisyydestä. Kouluterveydenhuoltoon kuuluu oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen, oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen, kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta, suun terveydenhuolto ja oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset.

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on turvata oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta kasvatuksessa. Kouluterveydenhuollon keskeinen tehtävä on seurata ja tukea lasten kasvua ja kehitystä ja hyvinvointia. Vuosittaiset terveystarkastukset ovatkin kouluterveydenhuollon toiminnan runko. Tavoitteena on myös kasvuun vaikuttavien sairauksien ja häiriöiden varhainen toteaminen.

Jos oppilas tarvitsee lääkinnällistä kuntoutusta, koululääkäri laatii hänelle kuntoutussuunnitelman. Kuntoutussuunnitelmaa varten kerätään tarvittavat tiedot opettajalta ja tarvittaessa myös eri terapeuttien arviot terapian tarpeesta. Jos oppilas on aikaisemmin saanut terapiaa, sitä toteuttanut taho toimittaa palautteen ennen arviointia ja kuntoutussuunnitelman laatimista.

Kouluterveydenhuollon toiminnan sisältö rakentuu THL:n oppaan; Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa Menetelmäkäsikirjan (THL, opas 2011) pohjalta. Asetuksen (VNA 338/2011) mukaan kouluiässä terveystarkastus tehdään peruskoulun jokaisella vuosiluokalla. Laaja terveystarkastus tehdään ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla. Laajojen tarkastusten väli vuosina tehdään terveydenhoitajan suorittama terveystarkastus.

Kouluterveydenhuolto on osa koulujen moniammatillista oppilashuoltoa. Kouluyhteisössä on monia toimijoita ja terveydenhoitajan työssä korostuukin toiminta moniammatillisissa työryhmissä, joiden tavoitteena on koululaisien ja hänen perheensä hyvinvointi, ongelmien ennaltaehkäisy ja/ tai niihin varhainen puuttuminen. Lisäksi kouluterveydenhuolto osallistuu kouluyhteisön ja ympäristön terveellisyden ja turvallisuuden arviointiin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset, monikulttuurisuuden lisääntyminen, perhekäsitysten laajentuminen sekä muutokset koulutyössä ja opetuksessa ovat tuoneet myös terveydenhoitajan työtehtäviin uusia osaamisvaateita. Resursoinnissa ei voida lähteä enää siitä, että pohjana käytetään pelkästään yksittäisen terveystarkastuksen viemä aika lasta kohden. Kouluterveydenhoitajan palveluita käytetään koko ajan enenevässä määrin. Tuen tarpeen lisääntyminen on nähtävissä esimerkiksi kouluterveyskyselyyn 2019

tuloksista, jotka vastaavat terveydenhoitajien kokemuksia siitä, että lasten ja nuorten tuen tarve on lisääntynyt ja terveystarkastusten lisäksi toteutuvien erityisen tuen tarpeen mukaiset käynnit ovat lisääntyneet. Kouluterveyskyselyn (2019) tulosten mukaan Raisiossa 4–5 luokkalaisista 50,4 % on käynyt kouluterveydenhoitajan luona vähintään kaksi kertaa, 8–9 luokkalaisista 52,9 % on käynyt terveydenhoitajan luona muutoin kuin terveystarkastuksessa.

Raision ja Ruskon yhteistoiminta-alueella on yhteensä 13 alakoulua ja 2 yläkoulua. Raisiossa perusopetuksessa on tällä hetkellä (10/2019) 2223 oppilasta. Yläkouluikäisiä on 683 ja alakouluikäisiä on 1540. Ruskolla ja Vahdolla perusopetuksessa on 788 oppilasta. Yläkouluikäisiä on 246 ja alakouluikäisiä on 542. Kouluterveyden huollossa toimii seitsemän terveydenhoitajaa. Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen mukaan kokoaikaisen terveydenhoitajan vastuulla saa olla enintään 600 oppilasta. Yhtä kokoaikaista koululääkäriä kohden saa olla 2100 koululaista. Kouluissa on enenevässä määrin lapsia, joilla on erityisen tuen tarve. Näiden oppilaiden määrä huomioidaan mitoituksissa vähentäen suositusten rajoja.

7.1 PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN KOULUTERVEYDENHUOLLOSSA:

Terveystarkastukset:

Kouluikäisten terveystarkastukset tehdään peruskoulun jokaisella vuosiluokalla. Laajat tarkastukset tehdään asetuksen mukaisesti ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla. Terveysneuvoja tapaa koululaisen vuosittaisessa terveystarkastuksessa, lääkäri osallistuu laajoihin terveystarkastuksiin tavaten koululaisen tavallisesti kolme kertaa peruskoulun aikana. Tuen tarvetta arvioidaan terveystarkastuksissa ja vanhempien suostumuksella oppilashuoltoryhmissä. Tuen tarpeessa olevat koululaisille ja heidän perheilleen voidaan antaa tarvittaessa seuranta-aikoja kouluterveydenhuoltoon tai / ja tuen tarpeen perusteella koululaista ja hänen perhettään ohjataan myös tarvittaessa muiden palveluiden piiriin, joita ovat mm. oppilashuollon palvelut, koulun psykiatrinen sairaanhoitaja, kuntoutus, perheneuvola, perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, päihde- ja mielenterveysyksikkö ja lastensuojelu.

Menettely tarkastuksista poisjääneiden osalta:

Asetus 2011/2008 velvoittaa terveydenhoitajaa selvittämään tarkastuksista poisjääneiden tuen tarve. Terveysneuvojilla on käytössä luokkalistat, joita koulusihteerit pitävät ajan tasalla. Oppilaat kutsutaan luokkalistan mukaan vuorotellen tarkastukseen. Terveysneuvoja huolehtii ja seuraa tarkastuksista poisjääneitä oppilaita ja kutsuu heidät uudelleen tarkastukseen. Tarvittaessa otetaan yhteyttä kotiin ja sosiaalitoimeen.

Kouluterveydenhuollon prosessikaavio liite 7

Toimintaohje terveystarkastukset alakoulu liite 8

Toimintaohje terveystarkastukset yläkoulu liite 9

Kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuus

Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtäviin sisältyy oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta kolmen vuoden välein. Terveydenhuoltolain perusteella annettu asetus (VNA 338/2011) edellyttää, että tarkastus tehdään yhteistyössä eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat oppilaitoksen edustajat, oppilaat ja opiskelijat, terveydensuojeluviranomainen, henkilöstön työterveyshuolto, työsuojeluhenkilöstö sekä muut tarvittavat asiantuntijat.

Tarkastuksissa huomioidaan työskentelyolosuhteiden ja opiskelu- ja oppimisilmapiirin terveellisyys. Tarkastuksessa huomioidaan myös työturvallisuus, erilaisten laitteiden ja aineiden käyttö, tapaturmavaarat sekä ensiapuvalmius ja –välineet.

Tarkastusten järjestämisestä vastaa kouluterveydenhuolto yhdessä terveystarkastajan kanssa. Tarkastuksiin osallistuvat mahdollisuuksien mukaan rehtori tai oppilaitoksen edustaja, terveystarkastaja, kiinteistön omistajan edustaja, kiinteistön huollosta vastaava, työsuojeluhenkilöstö, koululääkäri ja työterveyshuolto. Tarkastuksessa havaittujen puutteiden korjaamisesta ja seurannasta vastaa koulun rehtori ja seuranta tehdään yhteistyössä eri tahojen kanssa vuosittain.

Oppilailla ja vanhemmillä on mahdollisuus tuoda esiin ajatuksiaan ja toiveitaan koulun olosuhteista. Nämä ajatukset ovat käytettävissä ja huomioidaan tarkastuksella. Sivistystoimi sopii koulukohtaiset käytännöt vanhempien ja oppilaiden mahdollisuudesta tulla osallisiksi oppilaitostarkastuksissa.

Terveystarkastaja tekee tarkastuskäynnistä tarkastuspöytäkirjan, joka toimitetaan kaikille tarkastukseen osallistuneille.

Oppilashuolto

Kaikissa kouluissa toimii monialainen oppilashuoltoryhmä, jonka muodostavat koulun rehtori, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja ja tarvittaessa muut asiantuntijat.

Yhteisöllinen oppilashuoltotyö kuuluu kaikille koulu yhteisön jäsenille ja sen painopiste on ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Kokouksiin osallistuvat koulun oppilashuollon henkilöstön lisäksi tilanteen mukaan huoltajat, oppilaiden edustaja, työntekijöitä nuoriso- ja sosiaalitoimesta sekä perhepalveluista. Kokouksissa luodaan yhteisiä toimintalinjoja, tehdään kehittämistyötä ja edistetään yhteisten asioiden hoitamista. Koko luokkaa koskevat oppilashuollolliset toimet kuuluvat myös yhteisöllisen oppilashuollon piiriin.

Yksilökohtaisessa oppilashuollossa on kyse monialaisen asiantuntijaryhmän yhteistyöstä oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi yhdessä huoltajien kanssa. Yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluu psykologi- ja kuraattoripalvelut, sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Oppilas voidaan ohjata myös psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle ja psykiatrisen sairaanhoitaja voi osallistua yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Yksilökohtaiset oppilashuoltoryhmän tapaamiset kootaan monialaisesti aina tarpeen ja tilanteen mukaan. Yksilötason monialaisen oppilashuollon kokouksiin osallistuvat vain ne henkilöt, joiden läsnäoloa asian käsittely vaatii. Kokouksissa käsitellään luottamuksellisesti oppilaiden erilaisia ongelmia ja haetaan niihin ratkaisuja yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Oppilashuoltoryhmässä käsiteltävät asiat kuuluvat salassapitolainsäädännön piiriin.

8 OPISKELUTERVEYDENHUOLTO

Opiskeluterveydenhuollon palvelut on tarkoitettu ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville, lukiolaisille, ammattikorkeakoululaisille ja yliopisto-opiskelijoille. Opiskeluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaista opiskeluhuoltoa sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaista opiskelijahuoltoa. Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on ylläpitää ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia edistämällä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia, edistämällä ja seuraamalla opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä, järjestämällä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen sekä suun terveydenhuolto ja tunnistamalla varhain opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukemalla opiskelijaa sekä tarvittaessa ohjaamalla jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

Raisiossa on lukio sekä Raision seudun koulutuskuntayhtymän (Raseko) omistama oppilaitos, joka tarjoaa laaja alaista ammatillista koulutusta. Opiskeluterveydenhuollossa STM:n oppaan mukaan kokoaikaisen terveydenhoitajan opiskelijamäärän lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tulisi olla 600–800, lääkäriillä vastaavasti 2500–3000 opiskelijaa. Raision lukiossa on 403 opiskelijaa ja Rasekolla Raision toimipisteessä opiskelevia perustasonopiskelijoita on 1604, joista alle 25-vuotiaita 1100 opiskelijaa ja at-opiskelijoita 214, joista alle 25-vuotiaita 9 opiskelijaa, yhteensä 1818 (tilanne 08.2019).

8.1 PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN OPISKELUTERVEYDENHUOLLOSSA

Terveystarkastukset:

Raision lukiossa ja toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa perustutkintoa opiskeleville järjestetään terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä ja lääkärin tarkastus ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna. Myös ammatillisen koulutuksen valmentavan koulutuksen opiskelijoille järjestetään terveydenhoitajan tarkastus sekä tarvittaessa lääkärin tarkastus opintojen aikana. Raision lukiossa ja Rasekossa opiskelevien kutsuntaikäisten raisiolaisten kutsuntatarkastukset tehdään opiskeluterveydenhuollossa. Jos kutsuntaikäisen opiskelijan lääkärin terveystarkastus on 2. opiskeluvuotena, tekee lääkäri samalla käynnillä lääkärin

terveystarkastuksen sekä kutsuntatarkastuksen. Ammatillisessa oppilaitoksessa perustutkintoa suorittaville aikuisopiskelijoille tarjotaan terveydenhoitajan ja lääkärin terveystarkastus. Aikuisopiskelijoille terveystarkastuksia tehdään tarpeen mukaan. Terveydenhoitaja informoi opiskelijoita myös suun terveystarkastuksesta.

Tarkastuksessa pyritään saamaan kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä ja hyvinvoinnista sekä ohjaamaan opiskelijaa tekemään terveyttä edistäviä valintoja. Huomiota kiinnitetään opiskelijan elämäntilanteeseen, opiskelumotivaatioon ja terveystarpeisiin. Opiskelijan terveydentilaa arvioidaan erityisesti opinnoista selviytymisen kannalta. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevalle annetaan tietoa myös ammatissa toimimisen edellytyksistä sekä työhön ja ammattiin liittyvistä terveydellisistä vaaratekijöistä sekä keinoista suojautua niiltä.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvia terveyden- ja sairaanhoitopalveluja ovat terveystarkastusten ja terveysneuvonnan lisäksi mahdollisten mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus. Lisäksi seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävät palvelut, suun terveydenhuolto sekä muut perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoidon palvelut kuuluvat opiskeluterveydenhuollon palveluihin. Raision lukiossa ja Rasekolla toteutetaan opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvaa sairaanhoitoa.

Menettely tarkastuksista poisjääneiden osalta:

Tarkastuksista poisjääneiden tuen tarvetta selvitetään yhteistyössä opiskelijahuollon toimijoiden kanssa. Ammatillisilla aloilla, joilla on erityisiä terveydellisiä vaatimuksia, oppilaitos velvoittaa opiskelijoita osallistumaan terveystarkastukseen ensimmäisenä opiskeluvuonna.

Opiskelijahuolto

Opiskelijahuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuolto sisältää koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhuollon sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Opiskeluhuolto on opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuolto sisältää koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhuollon sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuoltoa säätelee 1.8.2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) sekä useat koulutusta, opetusta ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja säätelevät lait.

Yhteisöllinen oppilashuoltotyö kuuluu kaikille kouluyhteisön jäsenille ja sen painopiste on ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Yksilökohtaisessa oppilashuollossa on kyse monialaisen asiantuntijaryhmän yhteistyöstä oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi yhdessä huoltajien kanssa. Yksilökohtaiset opiskelijahuoltoryhmän tapaamiset kootaan monialaisesti aina tarpeen ja tilanteen mukaan. Yksilötason monialaisen oppilashuollon kokouksiin osallistuvat vain ne henkilöt, joiden läsnäolo asian käsittelyä vaatii.

Kaikissa Raision oppilaitoksissa toimii moniammatillinen opiskelijahuoltoryhmä. Oppilaitoksissa toteutetaan yhteisöllistä ja yksilökohtaista oppilashuoltoa.

Opiskeluterveydenhuollon prosessikaavio liite 10

Toimintaohje opiskeluterveydenhuollossa liite 11

9 SUUN TERVEYDENHUOLTO

9.1 PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN SUUN TERVEYDENHUOLLOSSA

Määräaikaiset suun terveystarkastukset:

- Ensimmäistä lastaan odottavalle perheelle vähintään yksi suun terveydentilan ja hoidon tarpeen arvio
- Alle kouluikäiselle lapselle suun terveystarkastus, kun tämä on 1- tai 2-vuotias, 3- tai 4-vuotias ja 5- tai 6-vuotias
- Oppilaalle suun terveystarkastus ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla
- Opiskelijalle vähintään kerran opiskeluaikana suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveystarkastuksen ja palvelujen tarve

Lisäksi tarkastuksia ja tutkimuksia tehdään yksilöllisen tarpeen mukaan.

10 MONIALAINEN YHTEISTYÖ

10.1 YHTEISTYÖ PERHEPALVELUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA

Raision perhepalvelut tarjoavat monenlaista apua lapsiperheille. Perheneuvolassa autetaan lapsiperheitä löytämään keinoja ja ratkaisuja perhe-elämän ja kasvatuksen haasteisiin. Perheneuvolan vauvaperhetyö tarjoaa apua esim. kun vauvan odotukseen liittyy huolia. Perhepalvelujen kautta voi saada kotipalvelua, joka on tilapäistä apua kodinhoidollisiin tehtäviin ja lastenhoitoon. Perhetyön tiimissä on 10 perhetyöntekijää/-valmentajaa, jotka antavat tukea ja ohjausta esim. perheen keskinäisten suhteiden parantamiseen. Lisäksi jokaisella raisiolaisella päiväkodilla on oma nimikkoperhetyöntekijä mahdollistamassa matalan kynnyksen avun hakemiseen.

Neuvolan kanssa on yhteistyönä kehitetty uusia palvelumuotoja. Perhetyön tiimin vauvaperhetyöntekijät tekevät baby-infoja ensimmäistä lastaan odottaviin perheisiin tai juuri paikkakunnalle muuttaneille. Baby-info on palveluohjauksellinen kotikäynti, jossa kerrotaan Ruskon ja Raision alueen lapsiperhepalveluista.

PerhepalvelutGO! on mobiilipalvelu, joka on kehitetty yhdessä neuvolan ja perhepalvelujen kanssa. Neuvolasta ohjataan palveluun alle kouluikäisten lasten vanhempia, jotka tarvitsevat tukea, kun lapsella on esim. tottelemattomuutta, uhmakkuutta tai aggressiivista käytöstä ja vanhemmat kokevat olevansa keinottomia. PerhepalvelutGO! -palvelu tarjoaa vanhemmille etäneuvontaa ja -ohjausta puhelimen välityksellä. Tärkeä osa ohjausta on vanhemman ja lapsen välisen positiivisen vuorovaikutuksen vahvistaminen.

Perheneuvolassa on edelleen kehitetty erilaisia ryhmätoimintoja yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa. Yhtenä uutena ryhmätoimintona aloitettiin vuonna 2019 uusperheiden vanhemmille suunnattu ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä /StepApp-valmennus. Ryhmätoiminnoista asemansa on vakiinnuttanut Ihmeelliset vuodet-ryhmä, joka on tarkoitettu käytöshäiriöisten lasten vanhemmille. Äiti ja pienokainen –ryhmä on tarkoitettu pienten lasten vanhemmille, jotka tarvitsevat tukea arkeen ja omaan vanhemmuuteen.

Syksystä 2013 aloitettu Lapset puheeksi – menetelmäkoulutus on havaittu hyväksi yhteiseksi työkaluksi terveystarkastuksissa, varhaiskasvatuksessa ja kouluilla sekä muissa peruspalveluissa, esim. hammashoidossa. Menetelmän tarkoitus on lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisten tekijöiden kartoittaminen ja vahvistaminen, lapsen kehityksen tukeminen ja ongelmien ehkäiseminen. Lapset puheeksi -menetelmäkoulutuksia tarjotaan kaksi kertaa vuodessa kaikille Raision kaupungin työntekijöille maksuttomana.

Perhekeskus Satelliitti on osa Raision kaupungin perhepalvelujen ja sivistyskeskuksen toimintaa. Perhekeskuksen vakituista toimintaa pyörittää Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri. Perhekeskus on palvelumalli, joka kokoaa yhteen lapsiperheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävät ja varhaisen tuen palvelut sekä kolmannen sektorin toimijat. Tavoitteena on tarjota helposti saavutettavaa

kulttuurisensitiivistä vertaistukea kaikille raisiolaisille, jotta perhekeskustoiminnassa toteutuu kahden suuntainen kotoutuminen.

Perhepalvelujen palveluohjaaja on jalkautunut keskustan neuvolaan kerran kuukaudessa torstaisin klo 8.30 – 11.30. Palveluohjaajan voi pyytää vanhempien luvalla mukaan neivolakäynnille, konsultoida perheiden tilanteita, kysyä palveluista ja vanhempien halutessa palveluohjaaja voi tavata heitä erikseen neivolassa. Tämän tarkoituksena on, että neuvolan terveydenhoitajat ja palveluohjaaja voisivat yhdessä auttaa perheitä vielä helpommin ja perheille tutussa ympäristössä. Palveluohjaaja terveydenhoitaja voivat tarvittaessa tehdä myös yhteisen kotikäynnin perheen luo.

Terveydenhuollon henkilöstö on velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen aina, kun herää huoli tai epäily lapsen ja nuoren kasvua tai kehitystä vaarantavista tilanteista. Näitä tilanteita voivat olla esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö, lähisuhdeväkivalta perheessä, lapsen pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden uhka, puutteet hoidossa tai huolenpidossa tai jatkuva koulunkäynnin laiminlyönti.

Lastensuojeluilmoituksen tarpeesta terveydenhoitaja voi aina ensin konsultoida nimettömästi lastensuojelun päivystyspuhelimien kautta virka-aikaan. Lastensuojeluilmoitukset kirjataan sähköisen lomakkeen kautta. Kiireelliset lastensuojeluilmoitukset tehdään virka-aikaan lastensuojelun päivystyspuhelimessa, virka-ajan ulkopuolella tai sosiaalipäivystyksen ollessa varattu otetaan yhteys hätäkeskukseen. Mikäli terveydenhuollon henkilöstöllä herää epäily lapsen pahoinpitelystä, on työntekijällä velvollisuus ilmoittaa epäilystä myös poliisille.

Perhepalvelujen Päivystys- ja arviointiyksikön moniammatillinen tiimi

- ottaa vastaan kaikki lastensuojeluilmoitukset, ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset sekä palvelutarpeen arviointipyynnöt
- tekee sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve
- arvioi kiireellisen avun tarpeen tilanteet
- ohjaa tarvittaessa eteenpäin palveluiden piiriin

Asiakkaat tai eri viranomaiset voivat konsultoida arviointiyksikön työntekijöitä sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua koskevissa asioissa.

Sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, aloittaa perheen kanssa työskentelyn. Tavoitteena on, että sosiaaliryöntekijä kutsuu ilmoituksen tehneen lasta neivolassa/koulussa hoitavan terveydenhoitajan mukaan yhteiseen palaveriin jossakin vaiheessa työskentelyä.

Lastensuojelun kanssa pidetään yhteiset palaverit 1-2 kertaa vuodessa, jossa käydään läpi henkilöstömuutokset ja toimintaan liittyvät muutokset sekä pyritään kehittämään yhteistyön sujuvuutta perheiden tarpeiden hyväksi.

Yhteistyö kuntoutuspalveluiden toimijoiden kanssa

Kuntoutuspalveluissa toimitaan sairaanhoitopiirin alueellisten toimintakäytäntöjen mukaisesti fysio-, puhe- ja toimintaterapiassa. Toimintakäytännöissä on ohjeistettu, milloin lapsi, koululainen tai aikuinen ohjataan terapian palveluihin.

Alle kouluikäinen voidaan lähettää Lene-seulan (ja mahdollisesti myös päivähoidosta saadun palautteen) pohjalta terapiatarpeen arvioon/tarkentaviin tutkimuksiin. Jos alle kouluikäisellä lapsella on tarvetta laaja-alaisempaan arvioon, voidaan hänet ohjata Kehitysneuvolaan.

Kouluikäisen kohdalla tulee kouluterveydenhuollossa moniammatillisesti arvioida lähettämistä Kuntoutuspalveluihin.

Lähettämiseen löytyy ohjeita ja tarvittavia liitteitä www.raisio.fi sivuilta kohdasta Kuntoutuspalvelut.¹

Neuvola ja kuntoutuspalvelut pyrkivät tiiviiseen yhteistyöhön. Yhteistyötä tehdään muun muassa puhelimitse konsultoimalla ja säännöllisillä yhteisillä tapaamisilla esimerkiksi neuvolatiimien yhteydessä.

Yhteistyö mielenterveys- ja päihdeyksikön toimijoiden sekä terveysaseman psykiatrisen sairaanhoitajan kanssa

Mielenterveys- ja päihdeyksikkö on osa perusterveydenhuollon avohoitoa ja tarjoaa apua aikuisten mielenterveys- ja päihdeongelmissa. Keskivaikeat ja vaikeat masennukset hoidetaan mielenterveysyksikössä. Terveysneuvonnan terveydenhoitajat tekevät terveystarkastuksissa ja muutoinkin tarvittaessa ns. päihdeseulan (Audit) ja ohjaa saatujen tietojen perusteella henkilön neuvolasta päihdeyksikköön. Hoitoon pääsy edellyttää lähetettä. Päihdeyksikössä hoidetaan kaikkia riippuvuuksia päihderiippuvuuksien lisäksi. Terveysneuvonnan terveydenhoitaja voi siis kirjoittaa asiakkaalle lähetteen myös esimerkiksi peli- tai muun riippuvuuden vuoksi tai varata ajan suoraan päihdehoitajan vastaanotolle terveysasemalle.

Terveyskeskuksessa toimii psykiatrinen sairaanhoitaja, joka tarjoaa apua pääasiassa työikäisille henkilöille mm. elämäkriiseissä. Myös synnytyksen jälkeisen masennuksen hoitoa tarvitsevat ohjataan esisijaisesti psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle. Psykiatrisen sairaanhoitajan käyntejä on 1–5 kertaa. Käynneillä arvioidaan myös jatkohoidon tarvetta ja voidaan kirjoittaa lähete mielenterveysyksikköön.

11 KEHITTÄMISTAVOITTEET VALTUUSTOKAUDELLE

Terveydenhuollon saralla muutos on jatkuvaa. Jatkuvan tutkimus- ja kehitystyön myötä uusia käytänteitä luodaan ja niitä käyttöön otetaan. Tietynlainen joustavuus onkin välttämätöntä, jotta pystymme tarjoamaan terveysneuvonnan palveluita käyttäville parhaan ajan tasalla olevan tiedon ja hoidon. Näin ollen toimintaohjelman osalta on myös nähtävä sekä pidemmän että lyhyen aikavälin tavoitteita ja kehityssuuntauksia. Samalla on sallittava ja jätettävä vapaus ja varaus toiminnoille, jotka eivät ole tässä vaiheessa ennustettavissa tai tiedossa. Toimintaohjelmassa kuvatun toiminnan toteutumisesta raportoidaan vuosittain sosiaali- ja terveyspalveluiden lautakunnalle tilinpäätöksen yhteydessä.

11.1 TERVEYSNEUVONNAN YLEISET TAVOITTEET

Laadun varmennus (SHQS)

Terveysneuvonnan toiminnan kehittämistä toteutetaan näyttöön perustuvan tutkimuksen pohjalta tai parhaan tiedossa olevan käytännön mukaisesti. Toimintaa kehitetään laadullisin periaattein; yhtenevin käytännöin, mittarein, seurannoin. Olemme mukana laadun varmennuksessa ja sitoutuneet SHQS:n mukaiseen laatutyöhön.

Toiminnassamme takaamme annettavan hoidon ja ohjauksen laadun: toiminnan prosessit, hoitopolut ja toimintatavat on kirjattu ja ne viedään yhteiselle arkistointialustalle (IMS). Perehdytys tehdään jokaisen uuden työntekijän osalta niin, että hän löytää ajantasaiset ohjeet. Jokaisessa ohjeessa on laatimispäivämäärä ja päivityksen tekijän nimi.

Toimintamuotojen kartoitus ja ajanmukaistaminen

Asiointikanavat kartoitetaan ja arvioidaan ja niitä kehitetään jatkuvasti. Toiminnan kehittämisessä tavoitteena on asiakaslähtöisyys, saavutettavuus ja joustavuus. Asiakkaan osallisuus huomioidaan kaikissa toimintamuodoissa ja kohtaamisissa. Alkanut sähköinen asiointimahdollisuus jatkuu ja sitä kehitetään ja lisätään tarpeen mukaan.

Terveysneuvonnan kaikissa toimintamuodoissa yhtenä keskeisenä elementtinä on monialaisuus ja sidosryhmäyhteistyö. Monialaista työtä kehitetään ja asiakkaan osallisuus huomioidaan kaikessa toiminnassa.

Lähisuhdeväkivalta

Suomi on monella mittarilla mitattuna turvallinen maa. Suomi on kuitenkin kaikessa väkivaltarikollisuudessa heikoilla sijoilla Euroopan unionin tilastoissa. Henkirikoksia tehdään Suomessa noin kaksinkertainen määrä jäsenmaiden keskiarvoon verrattuna. Suomalaiset henkirikokset tehdään usein kotona ja perhepiirissä. Sekä miehet että naiset voivat syyllistyä väkivaltaisiin tekoihin ja harjoittaa henkistä väkivaltaa.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy on kunnan tehtävä. Kansainväliset sopimukset ja suositukset velvoittavat kuntia; Suomi on sitoutunut esimerkiksi YK:n ja Euroopan neuvoston naisten oikeuksien ja ihmisoikeuksien sekä Lapsen oikeuksien sopimuksen puolustamiseen. Meitä ohjaa myös mm. WHO:n

päätöslauselmat, EU:n tasa-arvodirektiivi sekä kotimaiset suositukset, sisäisen turvallisuuden ohjelma ja naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmat.

Viimeisimmän kouluterveyskyselyn tulokset olivat huolestuttavia sekä ala- että etenkin yläasteikäisten kokemuksista vanhempien fyysisestä ja henkisestä väkivallasta Raisiossa. Sekä neuvoloissa että koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa otetaan lähisuhdeväkivalta puheeksi matalalla kynnyksellä ja osana tavallista terveystarkastusta, jotta lähisuhdeväkivallan uhrin saadaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa avun piiriin.

Raisiossa ja Ruskolla on jokaiselta sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen tulosalueelta koulutettu vähintään kaksi Luotsi kouluttajaa. Luotsit huolehtivat siitä, että uudet työntekijät perehtyvät lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoon ja kohtaamiseen. Lisäksi Luotseihin voi olla yhteydessä, jos tarvitsee apua ja tukea asian käsittelyyn. Myös terveysneuvonnassa on kolme koulutettua Luotsia. Uusien työntekijöiden perehdyttämisen lisäksi luotsit jakavat ajantasaista tietoa kollegoille ja vastaavat siitä, että terveysneuvonnan terveydenhoitajia pidetään ajan tasalla aiheeseen liittyen.

Elintapaohjaus

Suomessa krooniseksi kansantaudeiksi katsotaan sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, astma ja allergia, krooniset keuhkosairaudet, syöpäsairaudet, muistisairaudet, tuki- ja liikuntaelämistön sairaudet ja mielenterveyden ongelmat.

Huomattava osa työikäisten kroonisista sairauksista on ehkäistävissä terveellisellä ruokavaliolla, liikunnalla, välttämällä tupakointia ja runsasta päihteiden käyttöä ja ehkäisemällä lihavuutta. Korkean riskin henkilöillä tehokkaasti toteutettu lääkehoito on tarpeen.

Vuonna 2017 lähes kolme neljäsosaa 30-vuotiaista ja sitä vanhemmista miehistä ja kaksi kolmasosaa naisista oli ylipainoisia. Nuorista, 18–29-vuotiaista miehistä lähes puolet (47 %) ja naisista reilu kolmannes (35 %) oli vähintään ylipainoisia. Vuonna 2018 2–16-vuotiaista pojista 27 prosenttia ja tytöistä 18 prosenttia oli ylipainoisia.

Terveysneuvonnan toiminnan keskeinen tehtävä on ennalta ehkäisevä työ ja elintapaohjaus. Ennalta ehkäisevässä toiminnassa toimintatapoja monipuolistetaan, uusia toimintatapoja toteutetaan esimerkiksi ryhmämuotoisella toiminnalla ja valistustyön tarjonnan lisäämisellä. Elintapaohjauksen aiheina ovat mm. ravinto, uni, liikunta, ruutu-aika, sosiaalinen mediaan käytettävä aika, päihteet, tupakointi (ml. nuuska ja sähkösavukkeet) ja mielen hyvinvointi. Elintapaohjausta toteutetaan yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Henkilöstön osaaminen ja hyvinvointi

Laadukas terveysneuvonnan toiminta edellyttää henkilöstön oman ammattitaidon ylläpitämisen ja lisäkoulutautumisen tukemista. Jokainen terveydenhoitaja käy säännöllisesti suositusten mukaiset koulutukset. Ajankohtaisista ja terveydenhoitajan työn keskeisistä asioista järjestetään sisäisiä koulutuksia. Työn hallinnan ja osaamisen kautta työssä jaksaminen ja työhyvinvointi lisääntyvät. Lääkärit koulutautuvat omiin osa-alueisiinsa neuvola-, koulu-, ja opiskeluterveydenhuollossa.

Työntekijöiden jaksamista tuetaan myös vuosittaisilla kehityskeskusteluilla. Lähiesimiehen ja alaisten väliseen keskinäiseen vuorovaikutukseen panostetaan, esimies käy mm. vuosittain seuraamassa jokaisen työntekijän työntekoa osoittaen näin kiinnostusta ja halua yhdessä kehittää työtä. Opiskelijaohjausrahat suunnataan työyhteisön hyvinvointiin. Terveysneuvonnan työntekijöille järjestetään mahdollisuus osallistua ryhmätyönohjaukseen.

11.2 KEHITTÄMISTAVOITTEET NEUVOLATOIMINNASSA

Perheiden tarpeet ovat sidoksissa yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Neuvolatoiminnan tulee tarjota palveluita, joita raisiolaiset ja ruskolaiset tarvitsevat. Tämä edellyttää yhteiskunnan muutosten havainnointia ja niiden vaikutusten seuraamista sekä kykyä muuttaa toimintatapoja tarvittavaan suuntaan.

Uusien toimintamuotojen selvitys ja käyttöönotto

Uusia toimintamuotojen vaikuttavuutta selvitetään, kokeillaan ja otetaan tarvittaessa käyttöön mm. avoneuvolatoiminta ja neuvolachat ovat uusia toimintamuotoja ja niiden toimintaa jatketaan mikäli niiden hyöty ja vaikuttavuus osoittautuvat asiakkaiden kannalta hyväksi.

Suuri osa terveysneuvonnan terveydenhoitajista terveydenhoitajia on jo käynyt Lapset puheeksi – menetelmäkoulutuksen. Lapset puheeksi menetelmän käyttö on osoittautunut vaikuttavaksi ja se otetaan kokeiluun. Tavoitteena on saada Lapset puheeksi – menetelmän käytöstä aktiivinen osa neuvolatoimintaa.

Synnytyksen jälkeiset jälkitarkastukset

Raisiossa synnytyksen jälkeiset jälkitarkastukset tekee tällä hetkellä lääkärit. Äitiysneuvolan terveydenhoitajat ovat kouluttautuneet tekemään jälkitarkastuksia ja tehtävän siirto lääkäriltä terveydenhoitajille olisi mahdollinen. Tehtävän siirto vapauttaa lääkärin työaikaan tehtäviin, joita muut eivät voi tehdä ja tukee samalla lääkärin kiireettömälle vastaanotolle pääsyä. Tavoitteena on, että säännöllisten synnytysten jälkitarkastukset siirtyvä äitiysneuvolaterveydenhoitajien tehtäväksi vuoden 2020 alusta.

Perhevalmennus

Perhevalmennus on toiminut nykyisellä konseptilla jo useamman vuoden. Perhevalmennuksen sisällöt tarkastetaan ja muokataan tarvittaessa vastaamaan tämän hetken tarpeita ja perhevalmennuksen toimintamallia uudistetaan osallistavammaksi ja enemmän myös toista huoltajaa huomioivaksi toimintamuodoksi.

Isätyö/ toinen vanhempi

Isän/ toisen huoltajan huomioimisen kehittäminen on aloitettu. Vuoden 2020 alusta ensimmäistä lastaan odottavalle isälle/ toiselle huoltajalle tarjotaan oma käynti äitiysneuvolassa. Tällöin voidaan huomioida toisen vanhemman tarpeet ja tukea häntä isäksi/ huoltajaksi kasvamisessa. Lastenneuvolassa tarjotaan mahdollisuutta isälle/ toiselle huoltajalle tulla lapsen kanssa 5 kk neuvolaan ja lapsen 6 kk neuvola olisi äidille suunnattu käynti. Perheet toki päättävät itse siitä käyttävätkö tämän mahdollisuuden.

Yhdistelmäneuvola

Tämän hetken tutkimustulokset osoittavat, että yhdistettyä äitiys- ja lastenneuvolaa käyttäneet äidit ja isät ovat tyytyväisempiä useaan neuvolapalvelun osa-alueeseen. Yhdistelmäneuvolassa sisällöltään ja määrältään paremmaksi koetut palvelun osa-alueet painottuivat neuvolan tarjoamaan tukeen, hoidon jatkuvuuteen, mikä suojasi äitien ja isien vanhemmuuden kyvykkyyttä masennusoireiden vaikutuksilta. Tulokset tukevat aikaisempaa tutkimusnäyttöä terveydenhuollon ammattihenkilön ja asiakkaan välisen hoidon jatkuvuuden hyödyistä.

Tällä hetkellä yksi työntekijä tekee yhdistelmäneuvolaa (äitiys- ja lastenneuvolaa) Raisiossa. Tavoitteena on lisätä yhdistelmäneuvola toimintaa niin, että päästään arvioimaan yhdistelmäneuvolan hyötyjä ja haittoja. Yhden terveydenhoitajan turvin toiminta jää vajaaksi ja osin tehottomaksi. Yhdistelmäneuvolan etuna on hoidon jatkuvuus ja etenkin paljon tukea tarvitsevien perheiden hoitosuhteen jatkuvuus. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa tuo hoitoon ja tukeen luotettavuutta ja jatkumoa. Yhdistelmäneuvola tuo luonnollisesti lisäkoulutuksen tarpeen. Vuoden 2020 aikana yhdistelmäneuvolakokeilua laajennetaan.

Neuvolan perhetyö

Niiden perheiden osuus, jotka tarvitsevat paljon tukea on kasvanut. Myös lastensuojelun työ on lisääntynyt. Yhdistelmäneuvolatoiminnan odotetaan tuovan perheille jatkuvuutta ja tukevan perheitä. Myös varhaisen tuen tarpeen havainnointi saattaa parantua yhdistelmäneuvolan avulla. Tämän lisäksi neuvolan tavoitteena on kyetä tarjoamaan perheille varhaista tukea perhetyön kautta.

Neuvolan perhetyö tarjoaa varhaista apua lasta odottaville ja alle kouluikäisten lasten perheille. Neuvolan perhetyötä kuvastavat seuraavat ajatukset: se on perheen tarpeista lähtevää, perheen voimavaroja vahvistavaa, tarkoitettu lyhytkestoiseksi, toiminta on ennaltaehkäisevää, luottamuksellista ja maksutonta. Perhetyöntekijä miettii perheen kanssa sopivia toimintatapoja ja ratkaisuja arjen haasteisiin. Tarvittaessa perhetyöntekijä tekee yhteistyötä muun muassa mielenterveystoimiston, sosiaalityön ja vammaispalvelujen kanssa.

Monipuolistuva ja ajan hengessä oleva toiminta edellyttää yhä enemmän ymmärrystä siitä, että neuvolan perinteinen työskentelytapa ei ole ainoastaan terveystarkastusten tekeminen ja siitä syystä mitoituksissakin tulee huomioida neuvolan monimuotoinen työ perheiden hyväksi. Terveystarkastukset ovat edelleenkin toiminnan runko, neuvolatyöllä tavoitamme lapsiperheet lähes 100 %. Tässä piilee neuvolatoiminnan voima ja mahdollisuudet, jotka tulee hyödyntää. Neuvolassa aloitetaan perhetyö vuoden 2020 alussa.

Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvola

Ehkäisy – ja perhesuunnitteluneuvolatoiminnan palveluita monipuolistetaan tarjoamalla ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolan asiakkaille seksuaalineuvontaa. Yksi terveysneuvonnan terveydenhoitajista on käynyt seksuaalineuvojakoulutuksen.

11.3 KEHITTÄMISTAVOITTEET KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLLOSSA

Kouluterveydenhuollossa on lähdetty jo muutoksiin. Vuoden 2018 aikana työt keskitettiin niin, että kouluissa työskentelevät terveydenhoitajat toimivat vain kouluterveydenhoitajina (aiemmin yhdistelmiä esimerkiksi lastenneuvola- kouluterveydenhuolto). Toimintatapa mahdollistaa osaamisen keskittämisen. Myös yhteistyötoimijoiden ja kokousten määrää on saatu näin vähennettyä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitajat tekevät monialaista työtä ja ovat myös osa koulun tai oppilaitoksen henkilökuntaa. Sivistystoimi suuntaa tällä hetkellä kehittämistyötä mm. koulupoissaolojen vähentämiseen, kouluviihtyvyyteen sekä oppilaiden hyvinvoinnin lisäämiseen. Kouluterveydenhuollon tulee omilla toimilla tukea ja osallistua tähän kehittämistyöhön.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa oppilas-/opiskelijahuoltoa toteuttavien toimijoiden tulee tehdä yhä tiiviimmin yhteistyötä ja selkeyttää toimen ja tehtävänkuviaan niin, että oppilaat ja heidän perheensä saavat mahdollisimman oikea-aikaisesti, monipuolisesti ja kattavasti tukea ja apua.

Elintapaohjauksen tulee näkyä jatkossa selkeästi koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ja elintapaohjusta tulee jatkossa toteuttaa eri tavoin esimerkiksi ryhmätoimintana. Elintapaohjauksessa toteutetaan etenkin toimia mielen hyvinvointiin. Elintapaohjauksen tarjonta kytketään koulun teemoihin ja toimintaan. Myös erilaisia viestintäkanavia hyödynnetään (esimerkiksi koulujen infotaulut).

Opiskeluterveydenhuollossa on otettu käyttöön sähköinen terveystarkastus. Sähköisen asiointin palveluja kehitetään edelleen etenkin opiskeluterveydenhuollossa.

11.4 KEHITTÄMISTAVOITTEET MONIALAISISSA YHTEISTYÖSSÄ

Terveysneuvonnan yhteistyötahojen kanssa on kehitetty yhteistyötä ja etenkin toiminnan yhtymäpintoihin (nivelpuoliksi) on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota. Perhepalvelujen ja aikuissosiaalityön kanssa on tehty jo pitkään yhteistyötä, mutta nyt sitä on lähdetty tietoisesti kehittämään. Vuoden 2019 aikana pidimme yhteisen kehittämispäivän, myös yhteisiä prosesseja on lähdetty kehittämään ja kirjoittamaan auki, jotta palveluiden käyttäjät saisivat yhä oikea-aikaisemmin palveluita yhden luukun periaatteella. Tätä työtä jatketaan edelleen, tavoitteena saada keskeiset yhtymäpinnat auki kirjoitettua ja toimintakäytännöt sovittua. Myös yhtäaikaista monialaista työtä kehitetään edelleen.

Koulu – ja opiskeluiden osalta monialainen yhteistyö on välttämätöntä. Nuorten kanssa työskentely edellyttää sektoreiden yli tehtävää toimintaa. Sivistystoimen kanssa on aloitettu yhteisiä hanketoita tavoitteena oppilaiden hyvinvointi ja kouluviihtyvyyden lisääminen ja samalla koulupoissaolojen vähentyminen. Tavoitteena on tiivis yhteistyö, vuoropuhelu ja molemminpuolinen jousto, jotta oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointi ja koulunkäynti taataan.

Terveysneuvonnan työ on luonteeltaan sellaista, että asioiden hoitaminen edellyttää yhteistyötä monien toimijoiden kanssa. Tavoitteena on edelleen joustava yhteistyö mm. elintapaohjauksen osalta niin suun terveyden, kuntoutuksen, mielenterveysyksikön kuin terveysasemankin kanssa. Terveysneuvonnan asiakkailla on usein monia asiakkuuksia ja sen takia saumaton yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on välttämätöntä. Tavoitteena on palveluketjujen selkeys, toiminnan päällekkäisyyksien välttäminen ja palveluiden oikea-aikaisuus.

Yhteistyö järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien kanssa on myös terveysneuvonnan työlle ominaista. Järjestöt ja yhdistykset tuottavat paljon palveluita, joista terveysneuvonnan asiakkaat hyötyvät. Terveysneuvonnan toimijat osallistuvat ja auttavat jatkossakin tämän työn toteutumista. Yhteistyötä tulee kehittää edelleen ja pohtia yhä monimuotoisempia toiminnan mahdollisuuksia.

12 Liitteet

Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolan prosessikaavio: Liite 1

Toimintaohje terveystarkastukset ehkäisy- ja perheneuvola: Liite 2

Äitiysneuvolan prosessikaavio: Liite 3

Toimintaohje terveystarkastukset raskauden seuranta: Liite 4

Lastenneuvolan prosessikaavio: Liite 5

Toimintaohje terveystarkastukset lastenneuvola: Liite 6

Kouluterveydenhuollon prosessikaavio alakoulu liite 7

Toimintaohje terveystarkastukset alakoulu liite 8

Toimintaohje terveystarkastukset yläkoulu liite 9

Opiskeluterveydenhuollon prosessikaavio liite 10

Toimintaohje opiskeluterveydenhuollossa liite 11